

ΚΙΝΗΤΡΑ ΕΠΙΛΟΓΗΣ ΤΟΥ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΟΣ ΤΟΥ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΥ ΛΕΙΤΟΥΡΓΟΥ

Σίδερης Σωτήρης¹, Τσίφλικας Γεώργιος², Μανιαδάκη Κατερίνα³

Περίληψη

Η παρούσα έρευνα είχε ως σκοπό την ανάδειξη των κινήτρων των φοιτητών Κοινωνικής Εργασίας για την επιλογή επαγγέλματος. Η έρευνα διεξήχθη στο Τμήμα Κοινωνικής Εργασίας του ΤΕΙ Αθήνας σε δείγμα 120 πρωτοετών φοιτητών. Οι φοιτητές συμπλήρωσαν ερωτηματολόγιο κλειστών κυρίως ερωτήσεων για τη συλλογή δημογραφικών στοιχείων και πληροφοριών σχετικά με τη διαδικασία εισαγωγής και με τους παράγοντες που επηρέασαν την επιλογή του συγκεκριμένου τμήματος. Τα ευρήματα επιβεβαίωσαν παρόμοιες έρευνες και ερμηνεύθηκαν με βάση ψυχολογικές θεωρίες κινήτρων και θεωρίες επαγγελματικής ανάπτυξης. Τα αποτελέσματα έδειξαν ότι οι φοιτητές θεώρησαν ως σημαντικότερο κίνητρο επιλογής επαγγέλματος τη διάθεση προσφοράς βοήθειας και ότι επηρεάστηκαν στην επιλογή τους, κατά δήλωσή τους, κυρίως από εσωτερικά κίνητρα. Οι τρέχουσες κοινωνικές συνθήκες και η οικονομική κατάσταση των φοιτητών επηρέασαν την επιλογή τους, ενώ το φύλο δεν εμφανίστηκε ως καθοριστικός παράγοντας. Παρότι οι περισσότεροι φοιτητές δεν είχαν την Κοινωνική Εργασία ως πρώτη επιλογή, η πλειοψηφία εκδήλωσε την πρόθεση να ασκήσει το επάγγελμα μελλοντικά. Αρκετοί φοιτητές παρουσίασαν αρχικό ενδιαφέρον προς την Ψυχολογία. Τα ευρήματα συζητούνται στο πλαίσιο της αυτογνωσίας των κοινωνικών λειτουργών για την άσκηση του επαγγέλματός τους.

Λέξεις κλειδιά: *Κίνητρα, επαγγελματική επιλογή, κοινωνική εργασία, φοιτητές, κοινωνικός λειτουργός*

Εισαγωγή

Τα βαθύτερα αίτια που υποκινούν την ανθρώπινη συμπεριφορά ονομάζονται κίνητρα (Bandura, 1977). Τα κίνητρα αυτά έχουν μεγάλη ποικιλομορφία, ξεκινώντας από τις ενστικτώδεις, βιολογικές ανάγκες (επιβίωση, ασφάλεια, αναπαραγωγή) και

1. Κοινωνικός Λειτουργός, Πτυχίο Κοινωνικής Εργασίας, ΤΕΙ Αθήνας.
2. Κοινωνικός Λειτουργός, Πτυχίο Κοινωνικής Εργασίας, ΤΕΙ Αθήνας.
3. Ψυχολόγος, Ph.D. στην Αναπτυξιακή Ψυχοπαθολογία, Αναπλ. Καθηγήτρια και Πρόεδρος του Τμήματος Κοινωνικής Εργασίας, ΤΕΙ Αθήνας.

φτάνοντας στις πιο εξελιγμένες ψυχολογικές ανάγκες (αποδοχή, επιτυχία, αυτονομία, αυτοπραγμάτωση) (Maslow, 1987). Τα κίνητρα διαμορφώνονται από εσωτερικούς και εξωτερικούς παράγοντες και ωθούν σε πράξεις που άλλοτε αποτελούν αυτοσκοπό και άλλοτε το μέσο για την κάλυψη μιας ανάγκης (Locke & Latham, 2004). Η διερεύνηση των κινήτρων της συμπεριφοράς ενός ανθρώπου μπορεί να συμβάλλει αφενός στην κατανόηση και ερμηνεία της συμπεριφοράς του και αφετέρου στην πρόβλεψή της. Επιπρόσθετα, μπορεί να διευκολύνει την κατανόηση του τρόπου με τον οποίο ο ίδιος νοηματοδοτεί την ύπαρξή του.

Τα κίνητρα διατρέχουν κάθε πτυχή του ανθρώπινου βίου και επηρεάζουν τις αποφάσεις των ανθρώπων, εκ των οποίων μία από τις σπουδαιότερες είναι η επιλογή επαγγελματικής σταδιοδρομίας. Η επιλογή αυτή είναι πολύ σημαντική για ένα άτομο, αφού το επάγγελμα δεν είναι απλώς ένα μέσο βιοπορισμού αφιερωμένο στην κάλυψη των βασικών αναγκών του αλλά και ένα πεδίο το οποίο μπορεί να παρέχει ευκαιρίες για προσωπική έκφραση και ανάπτυξη των ταλέντων και των ικανοτήτων του. Όταν αναφερόμαστε στα κίνητρα επαγγελματικής επιλογής, ουσιαστικά αναφερόμαστε σε ένα πλήθος παραγόντων ψυχολογικών, κοινωνικών, φυσικών, οικονομικών και τυχαίων, οι οποίοι καθορίζουν τη σταδιοδρομία ενός ατόμου κατά τη διάρκεια της ζωής του (Patton & McMahon, 2014).

Αρκετές έρευνες έχουν διεξαχθεί σε διεθνές επίπεδο για τη διερεύνηση των κινήτρων επαγγελματικής επιλογής των φοιτητών Κοινωνικής Εργασίας. Οι έρευνες αυτές καταδεικνύουν τη διάθεση προσφοράς βοήθειας ως κυρίαρχο κίνητρο. Φαίνεται ότι η πλειοψηφία των φοιτητών επιλέγει την Κοινωνική Εργασία για να βοηθήσει ανθρώπους που βρίσκονται σε ανάγκη να βελτιώσουν τη ζωή τους (Campanini & Facchini, 2013; Facchini & Tonon Giraldo, 2012; Hackett, Kuronen, Matthies & Kresal, 2003; Rackauskiene, Kasnauskiene & Virbaliene, 2013; Toros & Medar, 2015) και για να παράσχει προστασία σε ευάλωτες πληθυσμιακές ομάδες (Daniel, 2011; Freund, Blit- Cohen & Dehan, 2013; Whitaker, 2008).

Τα άτομα που επιλέγουν ανθρωπιστικά επαγγέλματα έχουν την τάση να εμφανίζουν σε μεγάλο βαθμό ανάλογες προσωπικές αξίες (Papadaki, 2001), τάση που παρατηρείται και στους κοινωνικούς λειτουργούς (Urboniene & Leliugiene, 2004), οι οποίοι φαίνεται να διατηρούν έντονο ενδιαφέρον για τον άνθρωπο. Επίσης, οι σχετικές έρευνες καταδεικνύουν πως η επαγγελματική επιλογή της Κοινωνικής Εργασίας συνδέεται συχνά με εσωτερικά κίνητρα. Ορισμένοι επιλέγουν το συγκεκριμένο επάγγελμα, καθώς θεωρούν ότι ταιριάζει στα χαρακτηριστικά της προσωπικότητάς τους (Furness, 2007; Hackett, Kuronen, Matthies & Kresal, 2003; Toros & Medar, 2015) ή επειδή οι αξίες του επαγγέλματος συνάδουν με τις

προσωπικές τους αξίες (Daniel, 2011). Μέσω της Κοινωνικής Εργασίας μερικοί καλύπτουν την ανάγκη να αποκτήσουν αυτογνωσία (Campanini & Facchini, 2013; Hackett, Kuronen, Matthies & Kresal, 2003; Toros & Medar, 2015), να επιδιώξουν την προσωπική τους ανάπτυξη (Liedgren & Eivhage, 2015) και να αισθανθούν επιτυχία στη ζωή τους (Facchini & Tonon Giraldo, 2012; Rackauskiene, Kasnauskiene & Virbaliene, 2013). Διαφαίνεται επίσης πως οι φοιτητές δίνουν μικρότερη αξία σε εξωτερικά κίνητρα όπως είναι οι οικονομικές απολαβές (Campanini & Facchini, 2013; Marsh, 1988; Papadaki, 2001), το κοινωνικό κύρος (Furness, 2007; Hanson & McGullagh, 1995), η επαγγελματική αποκατάσταση (Campanini & Facchini, 2013; Furness, 2007) και η απόκτηση πτυχίου τριτοβάθμιας εκπαίδευσης (Freund, Blit-Cohen, Cohen & Dehan, 2013; Liedgren & Eivhage, 2015). Για ορισμένους, η επιλογή της Κοινωνικής Εργασίας αποτελεί είτε μέσο για αλλαγή επαγγελματικής πορείας (Furness, 2007; Whitaker, 2008) είτε εφαλτήριο για αλλαγή κατεύθυνσης. Αρκετοί επιθυμούν να γίνουν ψυχοθεραπευτές (Fortunato, Dellgran & Hojer, 2007; Freund, Blit-Cohen & Dehan, 2013; Hackett, Kuronen, Matthies & Kresal, 2003). Μερικοί, ενώ προτιμούν την Ψυχολογία, παραμένουν στην Κοινωνική Εργασία λόγω της αυξημένης δυσκολίας που θα είχε η άλλη επιλογή (Christie & Kruk, 1998), ενώ άλλοι επιθυμούν την απόκτηση του πτυχίου για να έχουν την ευκαιρία να σπουδάσουν αργότερα κάτι διαφορετικό (Papadaki, 2001) ή για να πραγματοποιήσουν ένα μεταπτυχιακό σε άλλο τομέα (Christie & Kruk, 1998).

Σκοπός της Έρευνας και Ερευνητικές Υποθέσεις

Η έρευνα αυτή στοχεύει στην ανάδειξη των κινήτρων επαγγελματικής επιλογής των πρωτοετών φοιτητών του Τμήματος Κοινωνικής Εργασίας του ΤΕΙ Αθήνας. Το αντικείμενο της έρευνας παρουσιάζει ιδιαίτερο επιστημονικό ενδιαφέρον, καθώς τα κίνητρα των φοιτητών συνδέονται με την αυτογνωσία τους, το βαθμό δραστηριοποίησής τους ως μελλοντικοί επαγγελματίες και, συνεπώς, την ποιότητα των υπηρεσιών που θα είναι σε θέση να παρέχουν. Όπως παρατηρεί ο Whitaker (2008), οι περισσότεροι φοιτητές Κοινωνικής Εργασίας αποφασίζουν τελικά να γίνουν κοινωνικοί λειτουργοί κατά τη διάρκεια των σπουδών τους. Είναι ουσιώδες, λοιπόν, να γνωρίζουμε πώς οι ίδιοι νοηματοδοτούν την επαφή τους με το εν λόγω αντικείμενο και πώς, μέσα από την εκπαιδευτική διαδικασία, μπορούν να αναπτυχθούν ή να ενισχυθούν τα κίνητρα για την ενεργή, ενθουσιώδη εμπλοκή τους με αυτό στο μέλλον. Υπό αυτό το πρίσμα, τα ευρήματα της έρευνας ενδεχομένως να προάγουν τον αναστοχασμό επάνω στο πρόγραμμα σπουδών του Τμήματος συντελώντας στην αναβάθμισή του. Άλλωστε, στην Ελλάδα το συγκεκριμένο ερευνητικό πεδίο είναι

σχετικά αχαρτογράφητο, αφού παρόμοιες έρευνες που εστιάζουν στη συγκεκριμένη πληθυσμιακή ομάδα σπανίζουν. Λαμβάνοντας όλα αυτά υπόψη, η έρευνα αυτή επιχειρεί να αποτελέσει ένα μικρό έναυσμα για την αυτογνωσία των κοινωνικών λειτουργών και για την αναβάθμιση του κλάδου της Κοινωνικής Εργασίας, σε ένα χωρο-χρονικό κόμβο όπου οι ευρύτερες κοινωνικές συνθήκες τον καθιστούν περισσότερο αναγκαίο από ποτέ.

Ειδικά στην παρούσα στιγμή, μία τέτοια έρευνα έχει μεγάλη σημασία, καθώς συζητείται η ένταξη του Τμήματος Κοινωνικής Εργασίας της Αθήνας στο υπό ίδρυση Πανεπιστήμιο Δυτικής Αττικής και μάλιστα στη Σχολή Διοικητικών, Οικονομικών και Κοινωνικών Επιστημών. Η έρευνα αυτή καλείται να συμπληρώσει ένα σημαντικό κενό ανατροφοδότησης του τρέχοντος εκπαιδευτικού προγράμματος, συνδράμοντας -στο βαθμό που αυτό είναι εφικτό- στον ανασχεδιασμό του.

Η παρούσα έρευνα επικεντρώνεται στα είδη των κινήτρων του δείγματος και στο συσχετισμό τους με κοινωνικο-δημογραφικά στοιχεία όπως το φύλο και η οικονομική κατάσταση, τα οποία αναδεικνύονται στη διεθνή βιβλιογραφία ως παράγοντες που επηρεάζουν την επιλογή της Κοινωνικής Εργασίας. Επιπλέον επιχειρείται η ερμηνεία των κινήτρων μέσα από ψυχολογικές θεωρίες και θεωρίες επαγγελματικής ανάπτυξης, διαφόρων προσεγγίσεων. Ακόμη, σημαντικά σημεία εστίασης της έρευνας είναι ο βαθμός στον οποίο η Κοινωνική Εργασία μπορεί να αποτελεί για τους φοιτητές το μέσο για την ενασχόληση με διαφορετικά αντικείμενα, όπως της Ψυχολογίας, ή ένα υποκατάστατο αυτών. Ουσιαστικά, η έρευνά μας αποπειράται να διερευνήσει όχι μόνο τα αίτια της επιλογής των φοιτητών αλλά και κατά πόσον η επιλογή τους φαίνεται να είναι εμπεριστατωμένη, σταθερή και ορθά εστιασμένη. Με βάση τα παραπάνω, οι ερευνητικές υποθέσεις μας είναι οι εξής:

1. Η διάθεση προσφοράς βοήθειας αποτελεί το κυρίαρχο κίνητρο για την επιλογή του επαγγέλματος.
2. Η επιλογή της κοινωνικής εργασίας στηρίζεται κυρίως σε εσωτερικά κίνητρα.
3. Το επάγγελμα του κοινωνικού λειτουργού «ταιριάζει» περισσότερο στο γυναικείο φύλο.
4. Οι φοιτητές που επιλέγουν την Κοινωνική Εργασία προέρχονται κυρίως από οικογένειες με σχετικά χαμηλό κοινωνικο-οικονομικό στάτους.
5. Η κοινωνική εργασία αποτελεί μία ικανοποιητική εναλλακτική επιλογή για υποψήφιους φοιτητές με ενδιαφέρον σε παρεμφερείς επιστημονικούς κλάδους.
6. Η κοινωνική εργασία αποτελεί για κάποιους έναν ενδιάμεσο σταθμό προς άλλη επαγγελματική πορεία.

Μεθοδολογία

Η έρευνα πραγματοποιήθηκε τον Μάρτιο του 2017 σε δείγμα 120 πρωτοετών φοιτητών που εισήχθησαν στο Τμήμα το ακαδημαϊκό έτος 2016-2017 μέσω πανελλαδικών εξετάσεων, ειδικών κατηγοριών και κατατακτήριων εξετάσεων. Η επιλογή των πρωτοετών φοιτητών βασίστηκε στην επιδίωξη να διερευνηθούν τα κίνητρα της επαγγελματικής επιλογής σε ένα αρχικό στάδιο, κατά το οποίο οι φοιτητές δεν έχουν ακόμα εντυφλήσει στο περιεχόμενο της Κοινωνικής Εργασίας και δεν έχουν έρθει σε επαφή με κοινωνικές υπηρεσίες και επαγγελματίες κοινωνικούς λειτουργούς μέσω της πρακτικής άσκησης.

Για την πραγματοποίηση της έρευνας, υιοθετήθηκε η ποσοτική μέθοδος. Ως μέσο συλλογής δεδομένων χρησιμοποιήθηκε ανώνυμο ερωτηματολόγιο που αποτελούνταν κυρίως από κλειστού τύπου ερωτήσεις που αφορούσαν σε δημογραφικά χαρακτηριστικά, πληροφορίες σχετικά με τη διαδικασία εισαγωγής στη Σχολή, τα κίνητρα επιλογής επαγγέλματος, παράγοντες που επηρέασαν την επιλογή και μελλοντικά σχέδια ζωής. Η κατασκευή του ερωτηματολογίου βασίστηκε σε αντίστοιχες διεθνείς έρευνες (Christie & Kruk, 1998; Liedgren & Elvhage, 2015; Papadaki, 2004; Stevens et al., 2012) και στην αγγλική έκδοση του Academic Motivation Scale (AMS-C 28) - College Version (Vallerand, Pelletier, Blais, Brière, Senécal, Vallières, 1992).

Η έρευνα πραγματοποιήθηκε κατά τη διάρκεια ενός εργαστηριακού μαθήματος κατόπιν έγκρισης του διδακτικού προσωπικού για τη διενέργειά της. Η διανομή των ερωτηματολογίων έγινε εντός των αιθουσών στην αρχή του μαθήματος με φυσική παρουσία των ερευνητών, οι οποίοι αφού πρώτα δήλωσαν την ταυτότητά τους και τον σκοπό της έρευνας, ζήτησαν από τους συμμετέχοντες να διαβάσουν το ενημερωτικό σημείωμα που προηγούνταν του ερωτηματολογίου. Οι ερευνητές παρέμειναν εντός των αιθουσών κατά τη διάρκεια της συμπλήρωσης, ώστε να επιλύσουν ενδεχόμενες απορίες και να συλλέξουν τα ερωτηματολόγια. Ο βαθμός ανταπόκρισης άγγιξε το 100% των φοιτητών.

Για την ανάλυση των δεδομένων χρησιμοποιήθηκε το στατιστικό πρόγραμμα SPSS 19.0. Για τη σύγκριση ποσοτικών μεταβλητών μεταξύ δυο ομάδων χρησιμοποιήθηκε το Student's t-test και για τη σύγκριση ποσοτικών μεταβλητών μεταξύ περισσότερων από δυο ομάδων χρησιμοποιήθηκε ο παραμετρικός έλεγχος ανάλυσης διασποράς (ANOVA). Για τη διερεύνηση της δομής του ερωτηματολογίου κινήτρων χρησιμοποιήθηκε παραγοντική ανάλυση (*Rotation Method: Varimax*), ενώ η

εσωτερική αξιοπιστία του ερωτηματολογίου ελέγχθηκε με τη χρήση του συντελεστή Cronbach's-α.

Αποτελέσματα

Με βάση τα αποτελέσματα της έρευνας, το 90% του δείγματος ήταν γυναίκες και το 93,3% είχε ελληνική εθνικότητα. Η ηλικία των συμμετεχόντων κυμαινόταν από τα 18 έως τα 49 έτη, με μέσο όρο τα 21,1 έτη (ΤΑ=6,0 έτη). Οι περισσότεροι φοιτητές είχαν περάσει το μεγαλύτερο μέρος της ζωής τους σε αστικό περιβάλλον (73,3%), ενώ το 73,7% των συμμετεχόντων δεν εργαζόνταν. Επιπρόσθετα, το 36,4% είχε ετήσιο οικογενειακό εισόδημα έως 10.000€ και το 35,5% είχε εισόδημα έως 20.000€. Ως προς τα κοινωνικο-δημογραφικά χαρακτηριστικά των γονέων του δείγματος, το 22,7% των συμμετεχόντων είχε πατέρα απόφοιτο λυκείου και το 27,7% απόφοιτο ΑΕΙ. Επίσης, το 30,8% των συμμετεχόντων είχε μητέρα απόφοιτο λυκείου και το 27,5% κάτοχο πτυχίου ΑΕΙ. Το 31,9% των συμμετεχόντων είχε πατέρα ιδιωτικό υπάλληλο και το 30,4% είχε μητέρα που απασχολούνταν με τα οικιακά, ενώ η πλειονότητα των φοιτητών είχε εργαζόμενους γονείς (67,3% πατέρας – 56,1 % μητέρα).

Τα αποτελέσματα σε σχέση με τα κίνητρα επιλογής επαγγέλματος παρουσιάζονται στον Πίνακα 1.

Πίνακας 1. Κίνητρα επιλογής επαγγέλματος

Σε τι βαθμό θεωρείτε ότι οι παρακάτω παράγοντες σας ώθησαν στην επιλογή της Κοινωνικής Εργασίας;	Καθόλου	Λίγο	Μέτρια	Πολύ/ Πάρα πολύ (%)
	N (%)	N (%)	N (%)	
Ενδιαφέρον για τον άνθρωπο	0 (0)	0 (0)	5 (4,2)	95,9
Ικανοποίηση από την άσκηση του επαγγέλματος	0 (0)	6 (5)	29 (24,4)	70,5
Οικονομικές απολαβές	19 (16,2)	34 (29,1)	45 (38,5)	16,3
Συνθήκες εργασίας	14 (12,1)	30 (25,9)	43 (37,1)	25,0
Ευκολία εισαγωγής στο Τμήμα	43 (36,1)	32 (26,9)	28 (23,5)	13,4

Αυξημένη πιθανότητα επαγγελματικής αποκατάστασης	3 (2,5)	13 (10,9)	41 (34,5)	52,1
Εφαλήριο για άλλη επαγγελματική κατεύθυνση	27 (22,9)	27 (22,9)	34 (28,8)	25,4
Διάθεση προσφοράς βοήθειας	0 (0)	1 (0,8)	9 (7,6)	91,6
Γονέας στον ίδιο ή σε παρεμφερή κλάδο	105 (89)	3 (2,5)	2 (1,7)	6,8
Ικανοποίηση γονέων	77 (64,7)	12 (10,1)	11 (9,2)	16,0
Ανάπτυξη αυτογνωσίας	11 (9,2)	12 (10,1)	39 (32,8)	47,9
Απόκτηση πτυχίου τριτοβάθμιας εκπαίδευσης	32 (26,9)	11 (9,2)	29 (24,4)	39,5
Επιθυμία προώθησης κοινωνικής αλλαγής και κοινωνικής δικαιοσύνης	7 (5,9)	5 (4,2)	21 (17,6)	72,3
Σταθερότητα εργασίας	17 (14,3)	25 (21)	41 (34,5)	30,3
Προστασία ευπαθών ομάδων πληθυσμού	2 (1,7)	4 (3,4)	12 (10,1)	84,9
Κύρος – Κοινωνική θέση	39 (32,8)	34 (28,6)	26 (21,8)	16,8
Τυχαία επιλογή	100 (84)	11 (9,2)	4 (3,4)	3,3
Ευρύ πεδίο απασχόλησης	10 (8,4)	10 (8,4)	19 (16)	67,2
Ενδιαφέρον για κοινωνικά ζητήματα	1 (0,8)	6 (5)	11 (9,2)	85,0
Ανάπτυξη προσωπικότητας /δυνατοτήτων	0 (0)	7 (5,9)	24 (20,3)	73,8
Παροχή φροντίδας στους άλλους	0 (0)	1 (0,8)	12 (10,2)	89,0
Οικονομική ανεξαρτησία	13 (11)	20 (16,9)	27 (22,9)	49,2

Προσωπική ευχαρίστηση	1 (0,8)	2 (1,7)	16 (13,6)	83,9
Επιθυμία να καταφέρω κάτι σημαντικό στη ζωή μου	1 (0,8)	1 (0,8)	16 (13,6)	84,7
Κοινωνική αναγνώριση	38 (32,2)	26 (22)	31 (26,3)	19,5
Μέσο για την απόκτηση ρόλου συμβούλου /θεραπευτή στο μέλλον	16 (13,6)	19 (16,1)	36 (30,5)	39,8
Το επάγγελμα αυτό ταιριάζει στην προσωπικότητά μου	2 (1,7)	7 (5,9)	24 (20,2)	72,3
Οι αξίες της Κοινωνικής Εργασίας συνάδουν με τις προσωπικές μου αξίες	2 (1,7)	6 (5)	22 (18,5)	74,8
Αίσθημα επιτυχίας στη ζωή	8 (6,8)	14 (12)	39 (33,3)	47,9
Δεν μπορώ να φανταστώ τον εαυτό μου σε άλλο επάγγελμα	27 (23,1)	39 (33,3)	26 (22,2)	21,4

Σύμφωνα με τον **Πίνακα 1**, το σημαντικότερο κίνητρο για την επιλογή του συγκεκριμένου επαγγέλματος είναι το ενδιαφέρον για τον άνθρωπο (95,9%) και ακολουθούν η διάθεση προσφοράς βοήθειας (91,6%), η παροχή φροντίδας στους άλλους (89,0%), το ενδιαφέρον για κοινωνικά ζητήματα (85,0%) και η προστασία ευπαθών ομάδων πληθυσμού (84,9%). Παράλληλα, υψηλά ποσοστά σημειώθηκαν σε δηλώσεις που συνδέονται περισσότερο με εσωτερικά κίνητρα. Συγκεκριμένα, το 72,3% απάντησε πως το επάγγελμα του κοινωνικού λειτουργού ταιριάζει στην προσωπικότητά του και παρέχει τη δυνατότητα για την ανάπτυξή της (73,8%), ενώ οι αξίες της Κοινωνικής Εργασίας ταιριάζουν με τις προσωπικές του αξίες (74,8%). Επίσης, το 84,7% δήλωσε πως επιθυμούσε να καταφέρει κάτι σημαντικό στη ζωή του και θεωρεί πως θα λάβει ικανοποίηση από την άσκηση του επαγγέλματος (70,5%).

Αντιθέτως, μόνο το 3,3% επέλεξε τυχαία το συγκεκριμένο επάγγελμα. Επιπλέον, το 6,8% των συμμετεχόντων ωθήθηκε να επιλέξει το συγκεκριμένο επάγγελμα από την ύπαρξη γονέα στον ίδιο ή σε παρεμφερή κλάδο, ενώ λίγοι ήταν αυτοί που το επέλεξαν για να ικανοποιήσουν τους γονείς τους (16%), να αποκτήσουν κοινωνικό κύρος (16,8%) και κοινωνική αναγνώριση (19,5%), λόγω των οικονομικών απολαβών (16,3%) ή λόγω ευκολίας εισαγωγής στο Τμήμα (13,4%).

Το 39,8% επέλεξε το Τμήμα ως μέσο για την απόκτηση ρόλου συμβούλου-θεραπευτή στο μέλλον, ενώ για το 25,4% η Κοινωνική Εργασία αποτέλεσε εφελτήριο για την αλλαγή επαγγελματικής κατεύθυνσης.

Πίνακας 2. Εισαγωγή στο Τμήμα της Κοινωνικής Εργασίας

		N	%
Τρόπος πρόσβασης στο Τμήμα Κοινωνικής Εργασίας	Πανελλαδικές εξετάσεις από Γενικό Λύκειο	90	76,3
	Πανελλαδικές εξετάσεις από Επαγγελματικό Λύκειο	7	5,9
	Κατατακτήριες εξετάσεις	11	9,3
	Με τη χρήση του 10%	6	5,1
	Με τη χρήση του 5%	1	0,8
	Παγκύπριες εξετάσεις από Γενικό Λύκειο	3	2,5
Προηγούμενες ανεπιτυχείς προσπάθειες εισαγωγής στην τριτοβάθμια εκπαίδευση	Καμία	101	85,6
	Μία	15	12,7
	Δύο	2	1,7
Βαθμός προσπάθειας για την εισαγωγή στο Τμήμα	Πολύ μικρή / Μικρή	3	2,7
	Μέτρια	37	32,5
	Μεγάλη / Πολύ μεγάλη	74	64,9
Αξιολόγηση της εισαγωγής στο Τμήμα ως επιτυχία	Πολύ μικρή / Μικρή	5	4,3
	Μέτρια	29	24,8
	Μεγάλη / Πολύ μεγάλη	83	70,9
Βαθμός ενθάρρυνσης από το οικογενειακό (ή/και συγγενικό) για εισαγωγή στην τριτοβάθμια εκπαίδευση	Καθόλου / Λίγο	2	1,7
	Μέτρια	15	12,7
	Πολύ / Πάρα πολύ	101	85,5
Βαθμός ικανοποίησης γονέων (ή/και συγγενών) από την εισαγωγή στο Τμήμα	Καθόλου / Λίγο	3	2,5
	Μέτρια	17	14,4
	Πολύ / Πάρα πολύ	98	83,0
Σειρά προτίμησης του Τμήματος Κοινωνικής Εργασίας στο μηχανογραφικό δελτίο	Πρώτη επιλογή	35	33,3
	Μεταξύ 2ης και 3ης προτίμησης	56	53,3
	Μεταξύ 4ης και 5ης προτίμησης	10	9,5
	6ης προτίμησης ή χαμηλότερα	4	3,8
Πρώτη επιλογή στο μηχανογραφικό δελτίο (αν αυτή δεν ήταν η Κοινωνική Εργασία)	Ψυχολογία	37	35,2
	Παραϊατρικά επαγγέλματα	14	13,3
	Άλλο	19	18,1

Όπως φαίνεται στον **Πίνακα 2**, οι περισσότεροι από τους συμμετέχοντες (76,3%) εισήχθησαν στο Τμήμα Κοινωνικής Εργασίας με Πανελλαδικές εξετάσεις από Γενικό Λύκειο. Επίσης, το 85,6% των συμμετεχόντων δεν είχε προηγούμενες ανεπιτυχείς προσπάθειες για την εισαγωγή του σε κάποιο Τμήμα ΑΕΙ. Το 64,9% των συμμετεχόντων έκανε «μεγάλη/πολύ μεγάλη» προσπάθεια για την εισαγωγή στη σχολή και το 70,9% θεωρεί την εισαγωγή στη σχολή «μεγάλη/πολύ μεγάλη» επιτυχία. Ακόμη, το 85,5% των συμμετεχόντων ενθαρρύνθηκε «πολύ/πάρα πολύ» από το οικογενειακό (ή/και συγγενικό) περιβάλλον για την εισαγωγή του στην τριτοβάθμια εκπαίδευση, ενώ για το 83% των συμμετεχόντων, οι γονείς (ή/και οι συγγενείς) αισθάνθηκαν «πολύ/πάρα πολύ» ικανοποιημένοι από την εισαγωγή τους στο Τμήμα αυτό. Επιπροσθέτως, από αυτούς που εισήχθησαν στο Τμήμα μέσω συμπλήρωσης μηχανογραφικού δελτίου, το 33,3% είχε το συγκεκριμένο Τμήμα ως πρώτη επιλογή, ενώ το 53,3% το είχε ως δεύτερη ή τρίτη επιλογή. Το 35,2% του συνόλου των φοιτητών δήλωσε πως πρώτη του επιλογή ήταν η Ψυχολογία, ενώ οι κυριότερες προτιμήσεις του 13,3% κατανεμήθηκαν σε παραϊατρικά επαγγέλματα.

Πίνακας 3. Δυνατότητα αλλαγής του Τμήματος Σπουδών

		N	%
Πρόθεση εγκατάλειψης του Τμήματος Κοινωνικής Εργασίας για άλλο Τμήμα	Όχι	61	52,1
	Ναι	27	23,1
	Δεν γνωρίζω / Δεν απαντώ	29	24,8
Τμήμα για το οποίο θα εγκατέλειπαν την Κοινωνική Εργασία	Ψυχολογία	14	10
	Παραϊατρικά επαγγέλματα	7	5,8
	Άλλο	9	7,3
Παράγοντες που εμποδίζουν την επιθυμητή εκπαιδευτική πορεία	Η Κοινωνική Εργασία είναι αρκετά κοντά σε αυτό που επιθυμώ	12	44,4
	Η οικογένειά μου αδυνατεί να με στηρίξει οικονομικά	3	11,1
	Πιστεύω ότι έχω μικρές πιθανότητες να τα καταφέρω	7	25,9
	Δεν θέλω να βιώσω ξανά το άγχος των εξετάσεων	10	37,0
	Κανένα από αυτά	4	14,8

Σχεδόν οι μισοί από τους συμμετέχοντες (52,1%) δεν θα εγκατέλειπαν την Κοινωνική Εργασία αν είχαν τη δυνατότητα να σπουδάσουν σε άλλο Τμήμα χωρίς να ξαναδώσουν εξετάσεις. Το 24,8% δεν μπόρεσε να δώσει μία σαφή απάντηση. Το 23,1% θα άφηνε την Κοινωνική Εργασία. Από αυτούς, το 10% θα άφηνε το Τμήμα

για να φοιτήσει σε κάποιο Τμήμα Ψυχολογίας. Το 44,4% των συμμετεχόντων δεν ακολουθεί την αρχική επιθυμητή εκπαιδευτική πορεία, διότι πιστεύει ότι η Κοινωνική Εργασία είναι αρκετά κοντά σε αυτό που επιθυμεί, το 37% γιατί δεν θέλει να βιώσει ξανά το άγχος των εξετάσεων, ενώ το 25,9% επειδή πιστεύει ότι δεν θα τα κατάφερνε. (βλ. Πίνακα 3)

Πίνακας 4. Επιλογή του Τμήματος Κοινωνικής Εργασίας

		N	%
Περισσότερο ενδιαφέρον για το Τμήμα της Κοινωνικής Εργασίας	Πριν την εισαγωγή	19	16,2
	Μετά την εισαγωγή	51	43,6
	Το ίδιο	47	40,2
Γνώσεις για το αντικείμενο της Κοινωνικής Εργασίας πριν την εισαγωγή στο Τμήμα	Δεν γνώριζα τίποτα για το αντικείμενο	6	5,0
	Γνώριζα ελάχιστα	37	30,8
	Γνώριζα αρκετά	62	51,7
	Γνώριζα ακριβώς περί τίνος πρόκειται	15	12,5
Το επάγγελμα του κοινωνικού λειτουργού ίσως ταιριάζει περισσότερο στο γυναικείο φύλο	Όχι	91	76,5
	Ναι	10	8,4
	Δεν γνωρίζω / Δεν απαντώ	18	15,1
Σχέδια για μετά την αποφοίτηση/ Απασχόληση /	Εργασία ως κοινωνικοί λειτουργοί	97	81,5
	Απασχόληση σε οποιοδήποτε επαγγελματικό τομέα	19	16,0
	Μεταπτυχιακές σπουδές στο ίδιο αντικείμενο	72	60,5
	Μεταπτυχιακές σπουδές σε άλλο αντικείμενο	27	22,7
Σχέδια για μετά την αποφοίτηση/ Σπουδές	Κατατακτήριες εξετάσεις για εισαγωγή σε άλλη σχολή	23	19,3

Το 43,6% των συμμετεχόντων δήλωσε πως είχε εντονότερο ενδιαφέρον για την Κοινωνική Εργασία μετά την εισαγωγή στο Τμήμα, ενώ το 40,2% είχε το ίδιο ενδιαφέρον τόσο πριν όσο και μετά την εισαγωγή. Περίπου οι μισοί από τους συμμετέχοντες (51,7%) γνώριζαν αρκετά για το επάγγελμα του κοινωνικού λειτουργού όταν επέλεξαν το Τμήμα Κοινωνικής Εργασίας, ενώ το 30,8% γνώριζε ελάχιστα για το επάγγελμα. Το 76,5% των συμμετεχόντων δεν συμφωνούσε με την άποψη ότι το επάγγελμα αυτό ταιριάζει περισσότερο στο γυναικείο φύλο. Τέλος, το 81,5% των συμμετεχόντων έχουν σκοπό μετά την αποφοίτηση να εργαστούν ως κοινωνικοί λειτουργοί, το 60,5% να συνεχίσουν μεταπτυχιακές σπουδές στο ίδιο αντικείμενο, το 22,7% να κάνουν μεταπτυχιακές σπουδές σε άλλο αντικείμενο, ενώ το

19,3% εξέφρασε την επιθυμία να δώσει κατατακτήριες εξετάσεις με το πέρας των σπουδών στην Κοινωνική Εργασία για εισαγωγή σε άλλη σχολή (βλ. Πίνακα 4).

Πίνακας 5. Παράγοντες Επιρροής για την Επιλογή του Επαγγέλματος

Παράγοντες που επηρέασαν την απόφαση για επιλογή επαγγέλματος	Καθόλου	Λίγο	Μέτρια	Πολύ/ Πάρα πολύ (%)
	N (%)	N (%)	N (%)	
Φύλο	83 (70,9)	12 (10,3)	16 (13,7)	6 (5,1)
Οικογενειακό περιβάλλον	36 (31)	31 (26,7)	25 (21,6)	24 (20,7)
Τρέχουσες κοινωνικο-οικονομικές συνθήκες	17 (14,3)	13 (10,9)	31 (26,1)	58 (48,7)

Σύμφωνα με τον Πίνακα 5, ο κυριότερος παράγοντας για την επιλογή του συγκεκριμένου επαγγέλματος ήταν οι *τρέχουσες κοινωνικο-οικονομικές συνθήκες* και το *οικογενειακό περιβάλλον* σε ποσοστό 48,7% και 20,7% αντίστοιχα. Ο παράγοντας *φύλο* συγκέντρωσε πολύ μικρό ποσοστό (5,1%).

Συζήτηση

Ο σκοπός της παρούσας έρευνας ήταν η καταγραφή των κινήτρων επαγγελματικής επιλογής των πρωτοετών φοιτητών του Τμήματος Κοινωνικής Εργασίας του ΤΕΙ Αθήνας. Για τη διερεύνηση των κινήτρων αυτών **διατυπώθηκαν έξι ερευνητικές υποθέσεις**.

Η **πρώτη υπόθεση**, σύμφωνα με την οποία η διάθεση προσφοράς βοήθειας αποτελεί το κυρίαρχο κίνητρο για την επιλογή του επαγγέλματος, επιβεβαιώθηκε σε μεγάλο βαθμό. Η διάθεση παροχής βοήθειας αναδεικνύεται ως το μεγαλύτερο κίνητρο το οποίο εκδηλώνεται γενικότερα ως ενδιαφέρον για τον άνθρωπο και την κοινωνία και, ειδικότερα, ως πρόθεση παροχής φροντίδας και προστασίας σε ευάλωτες πληθυσμιακές ομάδες. Το αποτέλεσμα αυτό συνάδει με πλήθος προηγούμενων ερευνών (Campanini & Facchini, 2013; Facchini & Tonon Giraldo, 2012; Hackett, Kuronen, Matthies, & Kresal, 2003; Rackauskiene, Kasnauskiene, & Virbaliene, 2013; Toros & Medar, 2015; Daniel, 2011; Freund, Blit-Cohen, & Dehan, 2013; Whitaker, 2008), που επίσης τοποθετούν τη διάθεση παροχής βοήθειας σε κεντρική θέση ως σύμφυτη με την Κοινωνική Εργασία και το αξιακό της υπόβαθρο.

Όπως αναφέρουν οι Batson, Ahmad, Powell και Stocks (2008), οι άνθρωποι εμφανίζουν διάθεση προσφοράς βοήθειας για διάφορους λόγους που σχετίζονται με κάποιο -λιγότερο ή περισσότερο εγωκεντρικό- προσωπικό όφελος. Η ενίσχυση της

κοινωνικής συνοχής, η προώθηση του κοινού συμφέροντος, η τήρηση αξιών όπως η κοινωνική δικαιοσύνη, συνιστούν βασικά κίνητρα προσφοράς βοήθειας στον συνάνθρωπο, που, όμως, στοχεύουν έμμεσα και στο προσωπικό συμφέρον, αφού, μακροσκοπικά, ο πάροχος είναι και λήπτης, ως μέλος της κοινωνίας. Ακόμη και στην περίπτωση της ενσυναίσθησης, που αποτελεί ισχυρό έναυσμα για την εκδήλωση αλτρουϊστικής συμπεριφοράς, το βαθύτερο κίνητρο μπορεί να είναι η απαλλαγή από το δυσάρεστο ερέθισμα που προκαλεί η επαφή με την οδύνη του συνανθρώπου.

Η παροχή βοήθειας αυτομάτως τοποθετεί τον πάροχο σε θέση δύναμης. Για τον McClelland (1985), η ανάγκη για άσκηση ελέγχου σε κάποιες περιπτώσεις μπορεί να εκδηλώνεται ως διάθεση προσφοράς βοήθειας προς τους άλλους. Η διάθεση προσφοράς βοήθειας, λοιπόν, ως πρωταρχικό κίνητρο του δείγματός μας, ενδέχεται να σχετίζεται όχι μόνο με την εσωτερίκευση κυρίαρχων κοινωνικών αξιών που βρίσκουν εφαρμογή στο επιλεγόμενο επαγγελματικό περιβάλλον, αλλά και με μια βαθύτερη ανάγκη για δύναμη και άσκηση ελέγχου. Επίσης, τα συναισθήματα δύναμης συνδέονται και με την ικανοποίηση που αισθάνεται ο επαγγελματίας από την αναγνώριση του κοινωνικού έργου του από τους εξυπηρετούμενους και την ευρύτερη κοινότητα. Μια άλλη ερμηνεία ψυχοδυναμικής προσέγγισης προσφέρουν οι Bordin, Nachmann και Segal (1963), σύμφωνα με τους οποίους, οι κοινωνικοί λειτουργοί επιλέγουν το συγκεκριμένο επάγγελμα γιατί τους προσφέρει τη δυνατότητα να καλύψουν τις μετουσιωμένες ανάγκες τους για διατροφή και προστασία μέσα από την παροχή βοήθειας και υποστήριξης στους εξυπηρετούμενούς τους.

Η ύπαρξη ή μη γνήσιου αλτρουϊσμού στο ανθρώπινο είδος είναι ένα παλαιό φιλοσοφικό ζήτημα το οποίο ακόμη συζητείται. Σε κάθε περίπτωση, όμως, για τους κοινωνικούς λειτουργούς, ανεξάρτητα από τα βαθύτερα -συνειδητά ή ασυνειδητά- κίνητρά τους, η διάθεση προσφοράς προς την κοινωνία και τον άνθρωπο συνιστά ένα απαραίτητο στοιχείο για την ενεργή ενασχόληση με το αντικείμενό τους, ενώ η ενσυναίσθηση είναι μια ικανότητα που είναι απαραίτητο να καλλιεργείται κατά τη διαμόρφωση του επαγγελματικού τους εαυτού.

Η **δεύτερη υπόθεση**, σύμφωνα με την οποία η επιλογή της Κοινωνικής Εργασίας στηρίζεται κυρίως σε εσωτερικά κίνητρα, επίσης επιβεβαιώθηκε σε μεγάλο βαθμό. Η πλειονότητα του δείγματος βασίστηκε περισσότερο σε κίνητρα όπως η προσωπική ανάπτυξη, η ικανοποίηση από την άσκηση του επαγγέλματος, η ταύτιση με τις αξίες της Κοινωνικής Εργασίας και η συμβατότητα της προσωπικότητας με τον επαγγελματικό ρόλο του κοινωνικού λειτουργού. Η διεθνής βιβλιογραφία επίσης

επιβεβαιώνει αυτά τα είδη κινήτρων ως κύριους παράγοντες επιλογής του επαγγέλματος.

Σε ορισμένες θεωρίες, η προσωπική ανάπτυξη αποτελεί βασικό ανθρώπινο κίνητρο· ως αυτοπραγμάτωση για τους Maslow (1987) και Rogers (Rogers & Koch, 1959), ως ανάπτυξη και βελτίωση του εαυτού για τον Jung (1969) και ως αγώνας για σημαντικότητα και τελειοποίηση -σε ατομικό και συλλογικό επίπεδο- για τον Adler (1930, 1938), ο οποίος αναφέρεται επιπλέον στο «κοινωνικό ενδιαφέρον» ως έμφυτη ανθρώπινη τάση και δίνει έμφαση στο ρόλο των κοινωνικών αξιών και των ιδανικών στην ανάπτυξη των κινήτρων. Η προσμονή μιας μελλοντικής ικανοποίησης -σε ό,τι αφορά στο συζητούμενο, η ικανοποίηση από την ανάληψη του επαγγελματικού ρόλου- καθορίζει την επιλογή σύμφωνα με την κοινωνιογνωστική θεωρία του Bandura (1977,1995). Σύμφωνα με τη συμπεριφορική προσέγγιση, τόσο η εκπαιδευτική πορεία, όσο και η επαγγελματική προσδοκία των φοιτητών μπορεί να θεωρηθούν προϊόν της θετικής ή αρνητικής ενίσχυσής τους (Skinner, 1953). Όμως, η θεωρία της κοινωνικής μάθησης του Bandura (1977, 1995) μπορεί να ερμηνεύσει συνολικά τα κυρίαρχα κίνητρα των φοιτητών ως αποτέλεσμα της εσωτερίκευσης και της μίμησης συγκεκριμένων αξιών, προτύπων και συμπεριφορών που ενισχύονται, καθώς, είτε θεωρούνται ατομικά ωφέλιμες, όπως είναι η αυτοβελτίωση, είτε θεωρούνται κοινωνικά επιθυμητές και ευεργετικές, όπως είναι η κοινωνική προσφορά.

Ένα μεγάλο ποσοστό του δείγματος (περίπου 72%) δήλωσε ως σημαντικό κίνητρο επιλογής την πεποίθησή του ότι το επάγγελμα του κοινωνικού λειτουργού ταιριάζει στην προσωπικότητά του. Σύμφωνα με την τυπολογική θεωρία του Holland (1959), τα άτομα τείνουν να επιλέγουν μια επαγγελματική πορεία που τους προσφέρει τη δυνατότητα έκφρασης των στοιχείων της προσωπικότητάς τους, ενώ η επαγγελματική τους ικανοποίηση εξαρτάται από το βαθμό στον οποίο αυτό επιτυγχάνεται. Για τον Holland, ο κάθε επαγγελματικός τομέας προσελκύει ένα συγκεκριμένο τύπο προσωπικότητας. Στον κλάδο της Κοινωνικής Εργασίας συναντούμε συχνότερα τον «κοινωνικό» -όπως τον ονομάζει ο Holland- τύπο προσωπικότητας, που αρέσκεται στη συναναστροφή με ανθρώπους, κατέχει κοινωνικές δεξιότητες και εμφορείται από ανθρωπιστικά ιδεώδη. Ομοίως μπορεί να ερμηνευθεί ως δευτερογενές κίνητρο και η προσδοκώμενη ικανοποίηση των συμμετεχόντων από την άσκηση του επαγγέλματος, αλλά και η ταύτισή τους με τις ανθρωπιστικές αξίες της Κοινωνικής Εργασίας. Για ένα μικρό ποσοστό (περίπου 21%), η συνάφεια της προσωπικότητας με το ρόλο του κοινωνικού λειτουργού -κατά την αντίληψη του συμμετέχοντα- εκφράζεται ξεκάθαρα ως απόλυτη, σε τέτοιο βαθμό,

ώστε η συγκεκριμένη επαγγελματική πορεία να γίνεται αντιληπτή ως μονόδρομος. Για τον Parsons (1909, στο Δημητρόπουλος, 2004), ιδανική επαγγελματική επιλογή είναι αυτή στην οποία συνταιριάζονται τα προσωπικά χαρακτηριστικά με τις απαιτήσεις του επαγγέλματος.

Όπως προκύπτει από το συσχετισμό των αποτελεσμάτων, για τους συμμετέχοντες στην έρευνα που έχουν υψηλή διάθεση παροχής βοήθειας και για όσους έχουν περισσότερα εσωτερικά κίνητρα, η Κοινωνική Εργασία δείχνει να αποτελεί μια συνειδητή, σταθερή επιλογή που τους ικανοποιεί, αφού δεν θα την εγκατέλειπαν αν τους προσφερόταν η δυνατότητα, ανεξάρτητα από το αν αυτή ήταν ή όχι η αρχική τους επιλογή. Η σταθερότητα αυτή σε βάθος χρόνου διαφαίνεται από την πρόθεσή τους να μην εργαστούν σε άλλο επάγγελμα, ούτε να συνεχίσουν τις σπουδές τους σε άλλο αντικείμενο, παρά μόνο σε αυτό της Κοινωνικής Εργασίας.

Τα ευρήματα της έρευνας δεν φαίνεται να επιβεβαιώνουν την **τρίτη υπόθεση**, σύμφωνα με την οποία το επάγγελμα του κοινωνικού λειτουργού «*ταιριάζει*» περισσότερο στο γυναικείο φύλο. Οι προηγούμενες έρευνες καταδεικνύουν το φύλο ως καθοριστικό παράγοντα επιλογής και την Κοινωνική Εργασία, ιστορικά, ένα αμιγώς γυναικείο επάγγελμα, ως πεδίο έκφρασης του τυπικού ή άτυπου φροντιστικού ρόλου που αποδίδει στερεοτυπικά η κοινωνία στο γυναικείο φύλο (Christie, 2006; Facchini & Tonon Giraldo, 2012; Κασιμάτη, 1991; Vincent, 1996). Για την Gottfredson (2002), τα έμφυλα στερεότυπα στο χώρο εργασίας είναι ανθεκτικά, κυρίως γιατί η ταυτότητα του φύλου διαμορφώνεται πολύ νωρίς ασκώντας ισχυρή επιρροή στην επαγγελματική επιλογή. Τα άτομα τείνουν να συμμορφώνονται με τα κοινωνικά πρότυπα καταλήγοντας σε επαγγέλματα που παραδοσιακά θεωρείται ότι ταιριάζουν στο φύλο τους. Ωστόσο, η πλειοψηφία του δείγματος (περίπου 76%) στην έρευνά μας δεν θεωρεί ότι το επάγγελμα αυτό ταιριάζει περισσότερο στις γυναίκες, ενώ το φύλο, ως παράγοντας επιλογής, δεν συγκέντρωσε παρά ένα ελάχιστο ποσοστό θετικών απαντήσεων. Όμως οι αριθμοί φαίνεται να επιβεβαιώνουν το στερεότυπο, αφού η συντριπτική πλειοψηφία (90%) των συμμετεχόντων πρωτοετών του Τμήματος είναι γυναίκες, γεγονός που συμβαδίζει με τις σχετικές έρευνες, χωρίς, παρ' όλα αυτά, να μπορεί να επαληθεύσει με βεβαιότητα τις αιτιάσεις των φοιτητών. Παρότι τα τελευταία χρόνια ο αριθμός των ανδρών που επιλέγουν την Κοινωνική Εργασία παρουσιάζει αυξητική τάση, οι άνδρες εξακολουθούν να αποτελούν μειονότητα στο χώρο (Dominelli, 1997; Vincent, 1996).

Τα δημογραφικά στοιχεία της έρευνας συνάδουν με το γεγονός ότι η Κοινωνική Εργασία είναι ένα επάγγελμα που ακόμη ασκείται κυρίως από γυναίκες. Αυτό είναι ανοιχτό σε ερμηνείες. Εφαρμόζοντας τη θεωρία του Holland (1959), θα βρίσκαμε

υψηλή συνάφεια μεταξύ των χαρακτηριστικών του «κοινωνικού» τύπου και της συγκέντρωσης κυρίως γυναικών στο συγκεκριμένο Τμήμα. Φυσικά, η γενίκευση των χαρακτηριστικών αυτών σε ολόκληρο το γυναικείο φύλο -που θα μπορούσε να επιβεβαιώσει την τρίτη υπόθεση- θα ήταν αυθαίρετη. Αυτό που θα μπορούσαμε να υποθέσουμε με σχετική ασφάλεια είναι ότι ο κλάδος της Κοινωνικής Εργασίας φαίνεται να προσελκύει άτομα -περισσότερες γυναίκες και ελάχιστους άνδρες- που διαθέτουν ένα συγκεκριμένο τύπο προσωπικότητας. Για την επιβεβαίωση αυτής της ερμηνείας βέβαια, θα έπρεπε να διερευνηθεί η υπερίσχυση αυτού του τύπου προσωπικότητας στον κλάδο. Μια παρατήρηση που ίσως ενισχύει αυτήν την ερμηνεία είναι το γεγονός ότι ένα μεγάλο μέρος του δείγματος -που απαρτίζεται κυρίως από γυναίκες- δηλώνει ότι το συγκεκριμένο επάγγελμα ταιριάζει στην προσωπικότητά του. Λαμβάνοντας υπόψη θεωρίες όπως του Lipsett (1962), που δίνει έμφαση στη διαμόρφωση της προσωπικότητας και της επαγγελματικής συμπεριφοράς μέσα από τους φορείς κοινωνικοποίησης, ή του Bandura (1977) που ερμηνεύει τις συμπεριφορές και τα κίνητρά τους ως προϊόντα της κοινωνικής μάθησης, δεν μοιάζει απρόσμενη η υψηλή συγκέντρωση γυναικών στο Τμήμα Κοινωνικής Εργασίας, μιας πληθυσμιακής ομάδας που διαχρονικά έχει ταυτιστεί -συνειδητά ή όχι- με την ανάληψη φροντιστικών κοινωνικών ρόλων. Δεν είναι, λοιπόν, το βιολογικό φύλο καθαυτό που συντελεί στην επιλογή αυτή, αλλά το κοινωνικό νόημα που του έχει αποδοθεί και που έχει διαχρονικά ενισχυθεί μέσα από τα κυρίαρχα πρότυπα. Ο τρόπος που απαντήθηκαν τα σχετικά πεδία του ερωτηματολογίου, ενδεχομένως προοιωνίζει μια αντιληπτική μετάβαση σε σχέση με την παραδοσιακή έμφυλη διαφοροποίηση των επαγγελματικών ρόλων ή απλώς αντανάκλα τη χαμηλή επίγνωση των εσωτερικευμένων επιρροών του δείγματος. Σε κάθε περίπτωση, το δείγμα φαίνεται να συνδέει την επιλογή επαγγέλματος με τα χαρακτηριστικά της προσωπικότητας, δεν συνδέει όμως αυτά με το φύλο.

Η **τέταρτη υπόθεση**, που θέλει τους περισσότερους φοιτητές Κοινωνικής Εργασίας να προέρχονται από οικογένειες με σχετικά χαμηλό κοινωνικο-οικονομικό στάτους, επιβεβαιώθηκε μερικώς. Λαμβάνοντας υπόψη στοιχεία του 2016 σχετικά με το επίπεδο διαβίωσης των οικογενειών στην Ελλάδα (ΕΛΣΤΑΤ, 2017), η πλειοψηφία των οικογενειών του δείγματος (περίπου 72%) παρουσιάζει ένα μάλλον μεσαίο προς χαμηλό ετήσιο οικογενειακό εισόδημα, έως αρκετά χαμηλό για τις μισές περίπου από αυτές, με δεδομένο το γεγονός ότι στις περισσότερες οικογένειες υπάρχουν τουλάχιστον δύο παιδιά. Οι περισσότεροι γονείς δεν διαθέτουν πτυχίο ΑΕΙ και δραστηριοποιούνται επαγγελματικά κυρίως ως ιδιωτικοί ή δημόσιοι υπάλληλοι. Το ποσοστό, όμως, των γονέων με πτυχίο ΑΕΙ, δεν είναι ασήμαντο (περίπου 28% τόσο

για τους άνδρες, όσο και για τις γυναίκες). Τα ευρήματα αυτά δεν σκιαγραφούν ένα υψηλό κοινωνικο-οικονομικό προφίλ για τις περισσότερες οικογένειες, διαφοροποιούνται, ωστόσο, από τα ευρήματα άλλης σχετικής έρευνας που παρουσιάζουν ένα αρκετά χαμηλότερο επίπεδο (Papadaki, 2001). Η διαφοροποίηση αυτή ίσως οφείλεται στις γεωγραφικές δημογραφικές ιδιαιτερότητες των δειγμάτων.

Η οικογένεια και η οικονομική της κατάσταση φαίνεται ότι επηρεάζουν τα κίνητρα επιλογής επαγγέλματος. Όπως προκύπτει από τον συσχετισμό των παραγόντων, οι συμμετέχοντες των οποίων οι οικογένειες αδυνατούν να τους στηρίξουν οικονομικά εμφανίζουν περισσότερα εξωτερικά κίνητρα επιλογής επαγγέλματος, όπως την επαγγελματική αποκατάσταση, την οικονομική ανεξαρτητοποίηση και την απόκτηση πτυχίου Τριτοβάθμιας Εκπαίδευσης. Η πιθανότητα επαγγελματικής αποκατάστασης αποτέλεσε το σημαντικότερο από τα εξωτερικά κίνητρα, αφού η Κοινωνική Εργασία θεωρείται ένας κλάδος που παρέχει ευκαιρίες για απασχόληση (Κατσανέβας, 2009), στοιχείο που συνάδει τόσο με τη θεωρία του Musgrave (1967), σύμφωνα με την οποία οι απαιτήσεις στην αγορά εργασίας λαμβάνονται υπόψη για την επιλογή επαγγέλματος, όσο και με τη θεωρία του Ginzberg (Ginzberg, Ginzburg, Axelrad & Herma, 1951), που βλέπει την επιλογή ως συμβιβασμό μεταξύ των ενδιαφερόντων του ατόμου και των ευκαιριών που παρουσιάζονται στο χώρο της εργασίας. Για τον Super (1953), η επαγγελματική σταδιοδρομία καθορίζεται από το κοινωνικο-οικονομικό επίπεδο της οικογένειας, τις νοητικές ικανότητες, την προσωπικότητα και τις ευκαιρίες, ενώ για την Gottfredson (2002), η επιλογή επαγγέλματος είναι προϊόν της προσαρμογής των φιλοδοξιών του ατόμου στην πραγματικότητα. Σε κάθε περίπτωση, τα άτομα φαίνεται ότι προσπαθούν να προσανατολιστούν επαγγελματικά μέσα από τρεις βασικούς παράγοντες: τις προσωπικές τους επιθυμίες, την οικονομική τους κατάσταση και τις κοινωνικές συνθήκες. Ειδικά την περίοδο της οικονομικής κρίσης, όπου τα εισοδήματα μειώνονται, ο κύκλος της αγοράς εργασίας τείνει να συρρικνώνεται και η ανεργία εκτινάσσεται (Eurostat, 2017), οι δύο τελευταίοι παράγοντες μοιάζουν αλληλένδετοι, βαρύνοντας περισσότερο την επιλογή για όσους έχουν περιορισμένες οικονομικές δυνατότητες.

Παρόλο που οι οικονομικές απολαβές στον συγκεκριμένο τομέα ούτε θεωρούνται γενικά υψηλές ούτε αποτελούν σημαντικό κίνητρο επιλογής (Facchini & Tonon Giraldo, 2012; Furness, 2007; Marsh, 1988; Papadaki, 2001), γεγονός που επιβεβαιώνεται από την έρευνά μας, η επίδραση του οικονομικού παράγοντα είναι εμφανής. Οι περισσότεροι γονείς ενθάρρυναν την προσπάθεια εισαγωγής των παιδιών τους στην τριτοβάθμια εκπαίδευση και εξέφρασαν ικανοποίηση από την επιτυχία τους. Αυτό, για κάποιους συμμετέχοντες, ίσως σχετίζεται με το οικονομικό-

κοινωνικό στάτους της οικογένειας, το οποίο μόνο μέσα από την εκπαίδευση και την επαγγελματική αποκατάσταση των μελών της μπορεί να βελτιωθεί (Blau and Dunkan, 1967; Sewell et al., 1970; Sewell & Hauser, 1975). Όσο χαμηλότερο το επίπεδο τόσο περιορίζονται οι επαγγελματικές επιλογές (Κάντας & Χαντζή, 1991), ενώ η εισαγωγή σε μια σχολή όπως αυτή της Κοινωνικής Εργασίας γίνεται αντιληπτή ως ανοδική κοινωνική κινητικότητα (Κασιμάτη, 1991).

Η **πέμπτη υπόθεση**, σύμφωνα με την οποία η Κοινωνική Εργασία αποτελεί μία ικανοποιητική εναλλακτική επιλογή για υποψήφιους φοιτητές με ενδιαφέρον σε παρεμφερείς επιστημονικούς κλάδους, επιβεβαιώθηκε. Η συντριπτική πλειοψηφία των φοιτητών του δείγματος πέρασε στη Σχολή με τη διαδικασία των πανελλαδικών εξετάσεων. Όπως προκύπτει εξετάζοντας το βαθμό προτίμησής τους για το Τμήμα Κοινωνικής Εργασίας, μόνο το ένα τρίτο (1/3) είχε ως κύριο στόχο την εισαγωγή του σε αυτό το Τμήμα, ενώ περίπου άλλο ένα τρίτο (1/3) είχε ως πρώτη προτίμηση τα Τμήματα Ψυχολογίας. Οι υπόλοιποι μοιράστηκαν με ελάχιστα ποσοστά σε διάφορες σχολές, με αντικείμενο λιγότερο ή περισσότερο ανθρωποκεντρικό. Ωστόσο, η Κοινωνική Εργασία φαίνεται να αποτελεί μια ικανοποιητική εναλλακτική επιλογή για αρκετούς από τους συμμετέχοντες που εξέφρασαν αρχικό ενδιαφέρον για άλλους κλάδους, αφού οι μισοί, περίπου, φοιτητές του δείγματος δεν θα εγκατέλειπαν το Τμήμα αν τους προσφερόταν η δυνατότητα να φοιτήσουν αλλού. Ένα μικρό ποσοστό φοιτητών (περίπου 23%) θα άφηνε την Κοινωνική Εργασία, οι μισοί από αυτούς για να σπουδάσουν Ψυχολογία. Όπως δείχνουν οι αριθμοί, η επαφή με το Τμήμα Κοινωνικής Εργασίας φαίνεται ότι οδήγησε περισσότερους από τους μισούς φοιτητές με ενδιαφέρον στην Ψυχολογία σε αναθεώρηση της επαγγελματικής τους πορείας. Παρά τη σχετικά χαμηλή αρχική προτίμηση, η πλειοψηφία των φοιτητών δήλωσε ότι σκοπεύει να ασκήσει το επάγγελμα του κοινωνικού λειτουργού και να αποκτήσει μεταπτυχιακό τίτλο σπουδών στο εν λόγω αντικείμενο.

Από τους συμμετέχοντες στην έρευνα, το ένα τρίτο (1/3) περίπου γνώριζε ελάχιστα για το αντικείμενο της Κοινωνικής Εργασίας, ενώ για ένα σημαντικό ποσοστό (περίπου 44%) το ενδιαφέρον για το αντικείμενο αυξήθηκε μετά την εισαγωγή στη Σχολή. Αυτά τα στοιχεία ενδεχομένως σχετίζονται με την αλλαγή προτίμησης που παρατηρείται. Τα ευρήματα επιβεβαιώνουν την έρευνα του Whitaker (2008), που θέλει τα περισσότερα άτομα να αποφασίζουν τελικά να γίνουν κοινωνικοί λειτουργοί κατά τη διάρκεια των σπουδών τους και όχι πριν την εισαγωγή. Άλλωστε, η επαγγελματική επιλογή για τον Ginzberg (1972) συχνά είναι μια μακρόχρονη διαδικασία αναθεωρήσεων και αναπροσαρμογών των στόχων, με αποτέλεσμα άλλοτε το συμβιβασμό και άλλοτε τη βελτιστοποίηση των επιδιώξεων. Όπως

παρατηρεί ο Roberts (1981), οι περισσότεροι νέοι καταλήγουν σε επαγγέλματα που δεν επέλεξαν, αλλά ένα μικρό, μόνο, ποσοστό από αυτούς δηλώνει δυσαρεστημένο από αυτό το αποτέλεσμα. Σε κάθε περίπτωση, οι εκπαιδευτικές επιδόσεις καθορίζουν τις επαγγελματικές φιλοδοξίες (Parsons, 1970).

Για όσους θα εγκατέλειπαν το Τμήμα, οι βασικοί παράγοντες που τους αποτρέπουν από τη διεκδίκηση του αρχικού τους στόχου είναι η συνάφεια της Κοινωνικής Εργασίας με το επιθυμητό αντικείμενο, η αποφυγή του άγχους των εξετάσεων και οι μικρές πιθανότητες επιτυχίας. Η απροθυμία επανάληψης των εισαγωγικών εξετάσεων αποτελεί ισχυρό κίνητρο για την παραμονή σε μια σχολή τριτοβάθμιας εκπαίδευσης (Paradaki, 2001). Είναι φανερό ότι οι φραγμοί που αντιμετωπίζουν οι φοιτητές συνδέονται με τους αξιολογικούς μηχανισμούς κατανομής του εκπαιδευτικού συστήματος που, αφενός αυξάνει τον πήχη της δυσκολίας και αφετέρου προσφέρει ελκυστικές εναλλακτικές. Εφαρμόζοντας τη θεωρία του Lewin (1935,1936), ένα αντικείμενο-στόχος -όπως η Ψυχολογία- είναι πιθανό να υποκατασταθεί από ένα άλλο «γειτονικό» -όπως η Κοινωνική Εργασία- όταν το υποκατάστατο μοιάζει αρκετά ικανοποιητικό και όταν εμφανίζονται ανυπέρβλητα πρακτικά ή ψυχολογικά εμπόδια, όπως το άγχος εξέτασης σε συνδυασμό με τη μειωμένη, κατά την αντίληψη του ατόμου, πιθανότητα επιτυχίας, που υπονομεύουν το κίνητρο επίτευξης. Η πιθανότητα επιτυχίας εξαρτάται και από την αυτό-αποτελεσματικότητα. Όσο θετικότερη είναι η αυτοαξιολόγηση, τόσο υψηλότεροι είναι οι στόχοι που επιλέγονται και ισχυρότερο το κίνητρο επίτευξής τους (Bandura, 1977, 1995).

Ο ρόλος της εκπαίδευσης στην επιλογή επαγγέλματος και τα δομικά εμπόδια που την περιορίζουν έχουν τονιστεί από θεωρητικούς της κριτικής κοινωνιολογίας, όπως οι Althusser (1972), Bourdieu (1983, στο Νόβα-Καλτσούνη, 2010), Bowles και Gintis (2011), Πουλαντζάς (2008). Για την κριτική κοινωνιολογική ματιά, τα άτομα, πέρα από τις προσωπικές τους επαγγελματικές βλέψεις, κατευθύνονται μαζικά σε εναλλακτικές επιλογές μέσα από τη λειτουργία του εκπαιδευτικού συστήματος που έχει ως κύρια αποστολή την κατανομή του εργατικού δυναμικού, στοχεύοντας στην αναπαραγωγή των τάξεων. Για τον Bourdieu (ό.π.), το εκπαιδευτικό σύστημα είναι ένας μηχανισμός κοινωνικής συντήρησης που παγιώνει τις ταξικές ανισότητες, λειτουργώντας περισσότερο ως μηχανισμός διαβαθμισμένου αποκλεισμού με βάση το προϋπάρχον πολιτιστικό κεφάλαιο, δηλαδή τον υλικό και πνευματικό πλούτο των οικογενειών. Κάθε κοινωνική τάξη προσδίδει στα μέλη της ένα ανάλογο «κοινωνικό πεπρωμένο» με τη μορφή ερεθισμάτων και δυνατοτήτων, μια προδιαγεγραμμένη, σε αδρές γραμμές, επαγγελματική πορεία. Μέσα από τις κοινωνικές και εκπαιδευτικές ανισότητες εξασφαλίζεται όχι μόνο η κάλυψη των λιγότερο επιθυμητών

επαγγελματικών θέσεων, αλλά και ο περιορισμός της διαταξικής κινητικότητας με τη συναίνεση των υποκειμένων, θεμελιώνοντας τις οικονομικές και κοινωνικές σχέσεις που αποτελούν τη βάση του κοινωνικού εποικοδομήματος.

Η **έκτη υπόθεση**, για την οποία η Κοινωνική Εργασία αποτελεί για κάποιους έναν ενδιαμέσο σταθμό προς άλλη επαγγελματική πορεία, επίσης επιβεβαιώθηκε. Η υποκατάσταση στόχων είναι τρόπος αντίδρασης που περιγράφεται σε διάφορες θεωρίες (Bandura, 1977, 1995; Lewin, 1935, 1936; Miller, 1944). Για τη θεωρία του πεδίου (Lewin, 1935, 1936), καθώς οι φοιτητές μετακινούνται στο πεδίο των επιλογών τους, κάποιοι σταματούν στον δευτερεύοντα στόχο και κάποιοι συνεχίζουν προσπαθώντας με έμμεσο τρόπο να κατακτήσουν τον πρωταρχικό. Η Κοινωνική Εργασία μάλλον αποτελεί για τους δεύτερους έναν ενδιαμέσο σταθμό προς μια άλλη κατεύθυνση. Αρκετά άτομα επιθυμούν την απόκτηση πτυχίου στην Κοινωνική Εργασία με στόχο τις σπουδές σε ένα άλλο τομέα (Papadaki, 2001). Στην έρευνά μας, όσοι δηλώνουν την πρόθεση να συνεχίσουν μεταπτυχιακές σπουδές σε άλλο αντικείμενο έχουν περισσότερα κίνητρα που σχετίζονται με την αλλαγή επαγγελματικής κατεύθυνσης, ενώ από τα κίνητρα αυτά προκύπτει ως σημαντικότερη επιθυμία τους η ενασχόληση τους με ρόλο ψυχοθεραπευτή (*περίπου 40% του δείγματος*). Όπως καταδεικνύουν οι σχετικές έρευνες, κάποιοι φαίνεται να επιλέγουν την Κοινωνική Εργασία ως εφιαλτήριο για την απόκτηση διαφορετικού επαγγελματικού ρόλου, καθώς η απόκτηση πτυχίου Ψυχολογίας, που μπορεί να ήταν ο αρχικός τους στόχος, παρουσιάζει αυξημένη δυσκολία (Christie & Kruk, 1988; Freund, Blit-Cohen & Dehan, 2013).

Ωστόσο, τα ευρήματα αυτά πρέπει να ερμηνευτούν στη βάση ορισμένων ερευνητικών περιορισμών. Η έρευνα είχε συγκεκριμένο γεωγραφικό εύρος. Διενεργήθηκε μόνο στο ΤΕΙ Αθήνας και όχι στα άλλα Τμήματα Κοινωνικής Εργασίας που υπάρχουν στην επικράτεια. Αυτό έχει ως αποτέλεσμα την αδυναμία γενίκευσης των αποτελεσμάτων στο συνολικό πληθυσμό των πρωτοετών φοιτητών Κοινωνικής Εργασίας. Παράλληλα, ο μικρός αριθμός ανδρών φοιτητών στο δείγμα ενδέχεται να μην είναι ικανός να μεταφέρει την ακριβή εικόνα για τις απόψεις του ανδρικού πληθυσμού του Τμήματος και τα σχετικά αποτελέσματα να μην είναι ούτε γενικεύσιμα ούτε αξιόπιστα ως προς την έμφυλη διαφοροποίηση των κινήτρων. Επιπρόσθετα, το ερωτηματολόγιο, παρότι αποτελεί χρήσιμο ερευνητικό εργαλείο, ενέχει το μειονέκτημα ότι κάποιοι μπορεί να αμφιταλαντεύονται μεταξύ δύο επιλογών απάντησης ή και να είναι βιαστικοί στη διαδικασία συμπλήρωσής του. Επίσης, επειδή το ερωτηματολόγιο αποτελείται κυρίως από κλειστού τύπου ερωτήσεις, δεν μπορεί να αξιοποιηθεί το προσωπικό ύφος στις απαντήσεις των συμμετεχόντων, ενώ δεν

μπορεί να αποκλειστεί το ενδεχόμενο κάποιοι από τους συμμετέχοντες να έδωσαν απαντήσεις σύμφωνα με αυτό που θεωρούν ότι είναι ευρύτερα αποδεκτό. Τέλος, το ερωτηματολόγιο δεν είναι ακριβές μέσο αξιολόγησης, καθώς πολλά από τα κίνητρα των ανθρώπων είναι ασυνείδητα, επομένως οι άνθρωποι δεν έχουν πλήρη επίγνωση αυτών.

Συμπεράσματα και Προτάσεις

Συμπερασματικά, το ενδιαφέρον για τα κοινωνικά ζητήματα και η ευαισθησία προς τον άνθρωπο συνιστούν τους βασικούς παράγοντες προσανατολισμού των φοιτητών στο εν λόγω αντικείμενο σπουδών. Όμως, η αρχική εικόνα που έχουν αρκετοί για την Κοινωνική Εργασία δε δείχνει πάντοτε ξεκάθαρη ενώ, όχι σπάνια, ο δεύτερος παράγοντας τείνει να μονοπωλεί το ενδιαφέρον τους. Το γεγονός αυτό υποθάλλει μια δυσανάλογη γνωστική ή και επαγγελματική ανάπτυξη προς τον τομέα της Ψυχολογίας, από την οποία η Κοινωνική Εργασία, ως εφαρμοσμένη επιστήμη, αντλεί -μεταξύ άλλων- ένα σημαντικό μέρος από το θεωρητικό της υπόβαθρο. Το φαινόμενο της ώσμωσης μεταξύ συναφών γνωστικών πεδίων μοιάζει αναμενόμενο και –σε κάποιο βαθμό- θεμιτό, καθώς υποδηλώνει ότι η επαγγελματική ζωή -μικροσκοπικά έστω- δεν είναι προϊόν ενός άκαμπτου ντετερμινισμού. Άλλωστε, η γνώση είναι μία και είναι δυνατόν να προσεγγιστεί από διάφορα μονοπάτια. Ωστόσο, οι επαγγελματικοί ρόλοι οφείλουν να είναι σαφώς οριοθετημένοι. Η επαφή με το πρόγραμμα σπουδών μπορεί να ρυθμίσει αυτή την απόκλιση παρέχοντας αφενός ευκαιρίες για την καλλιέργεια της αυτογνωσίας των φοιτητών και αφετέρου διεγείροντας σε μεγαλύτερο βαθμό το ενδιαφέρον προς τον πρώτο παράγοντα στοχεύοντας σε μια πιο συμμετρική ανάπτυξη. Η ανάδειξη και συζήτηση των κινήτρων που καταγράφει αυτή η έρευνα μπορεί να ενισχύσει αυτή την προσπάθεια. Είναι σημαντικό οι κοινωνικοί λειτουργοί να έχουν επαρκή αυτογνωσία, γνήσιο ενδιαφέρον για το αντικείμενό τους, να είναι πρόθυμοι να εφαρμόσουν τις θεμελιώδεις αρχές και αξίες του επαγγέλματος και να αντλούν ικανοποίηση από την άσκησή του. Ακόμη, πρέπει να γνωρίζουν καλά τι είναι Κοινωνική Εργασία, να έχουν τη διάθεση να την εφαρμόσουν και να έχουν σαφή και όχι συγκεχυμένη αντίληψη για το ρόλο τους, στοιχείο απαραίτητο καθώς συχνά καλούνται να λειτουργήσουν σε διεπιστημονικά περιβάλλοντα.

Η έρευνα αυτή παρουσιάζει μια γενική εικόνα των κινήτρων του δείγματος. Συγκεκριμένα κίνητρα, όπως η διάθεση προσφοράς βοήθειας ή το κίνητρο επίτευξης και παράγοντες όπως το φύλο ή το κοινωνικο-οικονομικό στάτους θα μπορούσαν να αποτελέσουν αντικείμενα πιο εξειδικευμένων ερευνών, ενδεχομένως και με την

αξιοποίηση ποιοτικών μεθόδων. Η μελέτη των έμφυλων κοινωνικών αναπαραστάσεων και των τρόπων που αυτές διαμορφώνουν την επαγγελματική επιλογή παρουσιάζει εξαιρετικό ενδιαφέρον στην περίπτωση των κοινωνικών λειτουργών, καθώς η γνώση και η καταπολέμηση των κοινωνικών στερεοτύπων και των διακρίσεων –όπως αυτές που απορρέουν από το φύλο- συνιστά μέρος του αντικειμένου τους. Ακόμη, η εστίαση ειδικά στο ανδρικό φύλο ίσως προσέφερε αξιόλογα συμπεράσματα σχετικά με την ύπαρξη αυτής της αυξανόμενης μειοψηφίας στο χώρο· οφείλεται σε τυχαία ατομικά χαρακτηριστικά, στη διαδικασία κατανομής του εκπαιδευτικού συστήματος ή πράγματι αντανakλά μια ευρύτερη αλλαγή αυτοαντίληψης της έμφυλης ταυτότητας; Τέλος, η διερεύνηση των κινήτρων αυτών στο μέλλον είναι δόκιμο να συμπεριλαμβάνει και φοιτητές από όλα τα Τμήματα Κοινωνικής Εργασίας στην Ελλάδα και να επεκταθεί στους τεταρτοετείς φοιτητές, προκειμένου να μελετηθεί διεξοδικότερα η επίδραση των σπουδών στις σχετικές αντιλήψεις τους. Το βέβαιο είναι ότι σχετικές έρευνες σε ευρύτερη κλίμακα θα προσέφεραν μεγαλύτερη δυνατότητα γενίκευσης των αποτελεσμάτων, αλλά και θα συντελούσαν στη συγκέντρωση ερευνητικού υλικού που στο συγκεκριμένο πεδίο υπολείπεται.

Βιβλιογραφία

- Adler, A. (1930). Individual psychology. In C. Murchison (ed.), *Psychologies of 1930* (pp.395–405). Worcester, MA: Clark University Press.
 Διαθέσιμο στο: <https://archive.org/details/psychologiesof1930unse> [Πρόσβαση: 12/4/2017].
- Adler, A. (1938). *Social interest: A challenge to mankind*. London: Farber and Farber.
 Διαθέσιμο στο: <https://archive.org/details/in.ernet.dli.2015.172648> [Πρόσβαση: 12/4/2017].
- Althusser, L. (1972). Ideology and ideological state apparatuses. In B. Cosin (ed.), *Education, Structure and Society*. Harmondsworth: Penguin.
- Bandura, A. (1995). Exercise of personal and collective efficacy in changing societies. In A. Bandura (ed.), *Self-efficacy in Changing Societies*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Bandura, A. (1977). *Social Learning Theory*. Englewood Cliffs, N.J.: Prentice-Hall.
- Batson, D., Ahmad, N., Powell, A., & Stocks, E. (2008). Prosocial motivation. In J. Shah and W. Gardner (eds.), *Handbook of Motivation Science* (pp.135-149). New York: The Guilford Press.

- Blau, P., & Duncan, O. (1967). *The American Occupational Structure*. New York: Wiley.
- Bordin, E., Nachmann, B., & Segal, S. (1963). An articulated framework for vocational development. *Journal of Counseling Psychology*, 10 (2), pp.107-116.
- Bowles, S., & Gintis, H. (2011). *Schooling in Capitalist America*. Chicago, Ill.: Haymarket Books.
- Campanini, A., & Facchini, C. (2013). Values and motivations in BA students of social work: The Italian case. *Social Work and Society*, 11 (1). [Online] Available: <http://www.socwork.net/sws/article/view/358> (January 18, 2015)
- Caplow, T. (1954). *The Sociology of Work*. Minneapolis: University of Minnesota Press.
- Christie, A. (2006). Negotiating the uncomfortable intersections between gender and professional identities in social work. *Critical Social Policy*, 26 (2), pp. 390-411.
- Christie, A., & Kruk, E. (1998). Choosing to become a social worker: motives, incentives, concerns and disincentives. *Social Work Education*, 17 (1), pp.21-34.
- Daniel, C. (2011). The path to social work: Contextual determinants of career choice among racial/ethnic minority students. *Social Work Education*, 30 (8), pp.895-910.
- Δημητρόπουλος, Ε. (2004) . Η επαγγελματική ανάπτυξη του ατόμου και οι σχετικές θεωρίες. Στο Μ.Ι. Κασσωτάκης, (επιμ.), *Συμβουλευτική και Επαγγελματικός Προσανατολισμός: Θεωρία και πράξη* (σ.σ.101-172). Αθήνα: Τυπωθήτω.
- Dominelli, L. (1997). *Sociology for Social Work*. UK: MacMillan Press Ltd.
- ΕΛΣΤΑΤ. (2017). *Κίνδυνος φτώχειας. Έρευνα εισοδήματος και συνθηκών διαβίωσης των νοικοκυριών 2016*. Διαθέσιμο στο: <http://www.statistics.gr/el/statistics> [Πρόσβαση: 18/8/2017].
- Eurostat (2017). Unemployment statistics. Διαθέσιμο στο: http://ec.europa.eu/eurostat/statisticsexplained/index.php/Unemployment_statistics [Πρόσβαση: 7/9/2017].
- Facchini, C. & Tonon Giraldo, S. (2012). The university training of social workers: Elements of innovation, positive and critical aspects in the case of Italy. *British Journal of Social Work*, 43 (4), pp.667-684.
- Freund, A., Blit-Cohen, E., Cohen, A., & Dehan, N. (2013). Professional commitment in novice social work students: Socio-demographic characteristics, motives and perceptions of the profession. *Social Work Education*, 32 (7), pp.867-887.
- Furness, S. (2007). An enquiry into students' motivations to train as social workers in England. *Journal of Social Work*, 7 (2), pp. 239-253.

- Ginzberg, E. (1972). Toward a theory of occupational choice: A restatement. *Vocational Guidance Quarterly*, 20 (3), pp. 2-9.
- Ginzberg, E, Ginsburg, S.W., Axelrad, S., & Herma, J.I. (1951). *Occupational Choice: An approach to a general theory*. NY: College University Press.
- Gottfredson, L.S. (2002). Gottfredson's theory of circumscription, compromise, and self-creation. In D. Brown (ed.), *Career Choice and Development* (pp. 85-148). San Francisco, CA: Jossey-Bass.
- Hackett, S., Kuronen, M., Matthies, A., & Kresal, B. (2003). The motivation, professional development and identity of social work students in four European countries. *European Journal of Social Work*, 6 (2), pp.163-178.
- Heider, F. (1958). *The Psychology of Interpersonal Relations*. New York: Wiley.
- Holland, J. L. (1959). A theory of vocational choice. *Journal of Counseling Psychology*, 6, pp.35– 45.
- INE ΓΣΕΕ. (2016). *Η Ελληνική Οικονομία και η Απασχόληση*, Αθήνα: ΙΝΕ ΓΣΕΕ.
- Jung, C.G. (1969). *The Archetypes and the Collective Unconscious*. 2nd ed. Princeton, NJ: Princeton University Press.
- Κάντας, Α. και Χαντζή, Α. (1991). *Ψυχολογία της Εργασίας. Θεωρίες επαγγελματικής ανάπτυξης. Στοιχεία συμβουλευτικής*. Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.
- Κασιμάτη, Κ. (1991). *Επιλογή Επαγγέλματος – Θεωρητικές αναφορές και εμπειρική διερεύνηση*. Αθήνα: ΕΚΚΕ.
- Κατσανέβας, Θ. (2009). *Ο Χρυσός Κανόνας για Επιλογές Επαγγελμάτων και Σταδιοδρομίας*. Αθήνα: Εκδόσεις Πατάκη.
- Katz, F.E., & Martin, H.W. (1963). Career choice problems. *Social Forces*, 41, pp. 149-154.
- Lent, R.W., Brown, S.D., and Hackett, G. (2002). Social cognitive career theory. In D. Brown ed., *Career Choice and Development* (pp. 255-311). San Francisco, CA: Jossey-Bass.
- Lewin, K., Dembo, T, Festinger, L., & Sears, P. S. (1944). Level of aspiration. In J. McV. Hunt (ed.), *Personality and the Behavioral Disorders, Vol. 1* (pp. 333-378). New York: Ronald Press.
- Lewin, K. (1936). *Principles of Topological Psychology*. New York: McGraw-Hill.
- Lewin, K. (1935). *A Dynamic Theory of Personality*. New York: McGraw-Hill.
- Liedgren, P., & Elvhage, G. (2015). Social work of the future: Motives and expectations among social work students in Sweden. *International Journal of Social Science Studies*, 3 (6), pp.121-129.
- Lipsett, L. (1962). Social factors in vocational development. *The Personnel and Guidance Journal*, 40 (5), pp. 432-437.

- Locke, E., & Latham, G. (2004). What we should do about motivation theory? Six recommendations for the twenty first century. *Academy of Management Review*, 29 (3), pp.388-403.
- Marsh, S. (1988). Antecedents to choice of a helping career: Social work vs. business majors. *Smith College Studies in Social Work*, 58 (2), pp.85-100.
- Maslow, A. (1987). *Motivation and Personality*. 3rd ed. New York: Longman.
- McClelland, D.C. (1985). *Human Motivation*. New York: Scott-Freeman.
- Miller, D.C., & Form, W.H. (1951). *Industrial Sociology*. New York: Harper and Row.
- Miller, N. (1944). Experimental studies of conflict. In J. Hunt (ed.), *Personality and Behavior Disorders*. New York: The Ronald Press Company.
- Murray, H.A. (1938). *Explorations in Personality*. New York: Oxford University Press.
- Musgrave, P. (1967). Towards a sociological theory of occupational choice. *The Sociological Review*, 15 (1), pp. 33-46.
- Νόβα-Καλτσούνη, Χ. (2010). *Κοινωνιολογία της Εκπαίδευσης*. Αθήνα: Gutenberg.
- Papadaki, V. (2001). Studying social work: Choice or compromise? Students' views in a social work school in Greece. *Social Work Education*, 20 (1), pp.137-147.
- Parsons, T. (1970). *Social Structure and Personality*. New York: The Free Press.
- Patton, W., & McMahon, M. (2014). *Career Development and Systems Theory*. Rotterdam: Sense Publishers.
- Πουλαντζάς, Ν. (2008). *Οι Κοινωνικές Τάξεις στον Σύγχρονο Καπιταλισμό*. Αθήνα: Θεμέλιο.
- Rackauskiene, S., Kasnauskiene, J., & Virbalienė, A. (2013). The social workers intrinsic and extrinsic motives to work social work. *International Journal of Psychology and Behavioral Sciences*, 3 (3), pp. 63-69.
- Roberts, K. (1981). The sociology of work entry and occupational choice. In A.G. Watts, D.E. Super, and J. Kidd, (eds.), *Career Development in Britain*. Cambridge: Hobsons.
- Rogers, C., & Koch, S. (1959). *A Theory of Therapy, Personality, and Interpersonal Relationships*. New York: McGraw-Hill.
- Ryan, R., & Deci, E. (2006). Self-regulation and the problem of human autonomy: Does psychology need choice, self-determination, and will? *Journal of Personality*, 74, (6), pp. 1557-1586.
- Schacter, D., Gilbert, D., & Wegner, D. (2012). *Ψυχολογία*. (Επίμ. Ε. Βοσνιάδου, Μετ. Ε. Κοππάση) Αθήνα: Gutenberg.
- Sewell, W., & Hauser, R. (1975). *Education, Occupation, and Earnings*. New York: Academic Press.

- Sewell, W., Haller, A., & Ohlendorf, G. (1970). The educational and early occupational status attainment process: Replication and revision. *American Sociological Review*, 35 (6), pp.1014-1027.
- Skinner, B. (1953). *Science and Human Behavior*. New York: Macmillan.
- Stevens, M., Moriarty, J., Manthorpe, J., Hussein, S., Sharpe, E., & Orme, J. (2012). Helping others or a rewarding career? Investigating student motivations to train as social workers in England. *Journal of Social Work*, 12 (1), pp.16-36.
- Super, D.E. (1953). A theory of vocational development. *American Psychologist*, 8, pp.185-190.
- Toros, K., & Medar, M. (2014). Graduate social work students' approaches and ways of thinking in child protection assessment: Case vignette reflections from Estonia. *Social Work Education*, 33 (7), pp.890-905.
- Treleaven, C. (2015). *Gender, generation, and jobs: Differences in gender role ideologies by age and occupation*. MA Research paper.1. Διαθέσιμο στο: http://ir.lib.uwo.ca/sociology_masrp/1 [Πρόσβαση: 22/8/2017]
- Vincent, J. (1996). Why ever do we do it? Unconscious motivation in choosing social work as a career. *Journal of Social Work Practice*, 10 (1), pp. 63-69.
- Weiner, B. (1985). An attributional theory of achievement motivation and emotion. *Psychological Review*, 92 (4), pp. 548-573.
- Whitaker, T. (2008). *Who Wants to be a Social Worker? Career influences and timing*. NASW Membership Workforce Study. Washington, DC: National Association of Social Workers.